

# Ledenbericht

3e jaargang, no. 1 - maart 2017

Den Haag-Haaglanden  
**HUMANISTISCH**  
**VERBOND**

## Van de redactie

Voor u ligt het eerste Ledenbericht van dit jaar. We hebben net de verkiezingen achter de rug en Nederland is vol in beweging. Op alle fronten werden discussies gevoerd over de inrichting van ons land, en onderwerpen als de zorg, migratie, identiteit en zelfbeschikking en levenseinde.

Het Humanistisch Verbond is geen politieke partij, maar het humanisme, met zijn rijke gedachtegoed dat zich baseert op alle grote

filosofen die de wereld heeft voortgebracht, heeft wel invloed op onze samenleving. We kunnen zelfs stellen dat Nederland zich in de loop der eeuwen heeft ontwikkeld tot een humanistisch land. Dat mogen we niet loslaten, maar schept wel verplichtingen.

Het landelijk bureau heeft voor de komende jaren dan ook een ambitieus beleidsplan ontwikkeld waarin menselijke waardigheid centraal staat. Het is niet alleen de taak van

het landelijke bureau zich in te zetten voor een betere samenleving, maar dit is ook een verantwoordelijkheid voor de afdelingen. HV Den Haag-Haaglanden wil daar graag haar steentje aan bijdragen.

We hebben daar wel hulp bij nodig. Van u! We doen dan ook een dringende oproep het bestuur te komen ondersteunen en versterken. Het humanistisch gedachtegoed is het waard.

## Uitnodiging Algemene Ledenvergadering op 13 april

Het bestuur van het Humanistisch Verbond afdeling Den Haag-Haaglanden nodigt u uit voor de

### Algemene Ledenvergadering

op donderdag 13 april van 18.00-20.00 u  
(inloop 17.30 u/soep en een broodje),  
Koorenhuis, Prinsegracht 27, Den Haag

### Agenda

1. Opening, vaststelling agenda en mededelingen
2. Jaarverslag 2016
3. Jaarcijfers 2016
4. Décharge penningmeester
5. Herbenoeming bestuursleden\*
6. Resultaten 2016 en begroting 2017
7. Jaarprogramma 2017
8. Rondvraag en sluiting / Na sluiting praten we nog even informeel na.

\* Henk Bakker (voorzitter), Inge Camfferman (secretaris), Kees Overmeer (penningmeester), Marianne Banning (lid), Hans Gouweleeuw (lid) en Luc Meuwese (lid).

De betreffende stukken zijn per e-mail verstuurd m.u.v. de financiële bijlagen. Deze worden ter tafel uitgereikt.

**LET OP!** De vergadering is alleen toegankelijk voor leden van het Humanistisch Verbond. **Aanmelden is verplicht** via: [info@humanistischverbondenhaag.nl](mailto:info@humanistischverbondenhaag.nl)

## Filosofische wandeling, een terugblik Rondje Hofvijver, rondje Nederlandse democratie

Op 11 maart organiseerde HV Den Haag-Haaglanden een historische wandeling langs beelden rond het Binnenhof en de Hofvijver. De wandeling stond in het teken van de democratie, met een knipoog naar de landelijke verkiezingen op 15 maart a.s.

Jos de Wit vertelde bij alle beelden een interessant verhaal. De volgende beelden stonden in de schijnwerpers: Willem II Roomsche Koning en Graaf van Holland (Binnenhof), Willem van Oranje (Plein), Thorbecke (Lange Voorhout), Johan van Oldenbarnevelt (Lange Vijverberg), Johan de Witt (Plaats), Koning Willem II (Buitenhof) en Willem Drees (Buitenhof).

Aan de wandeling namen naast twee bestuursleden dertien deelnemers mee. Het was een interessante wandeling. Inge



Camfferman gaf bij het standbeeld van Willem Drees nog aan dat deze staatsman ook opgenomen is in het boekje over 70 jaar Humanistisch Verbond dat op 30 maart gepresenteerd wordt in Nieuwspoor. Na de wandeling werd door een aantal deelnemers nog gezamenlijk een drankje gedronken. Op 20 mei is de volgende filosofische wandeling gepland. Dan staat Spinoza centraal.

## De Boemerang van oorlog en geweld



De presentatie van en lezing over het boekje naar aanleiding van Erasmus was gepland voor het Humanistisch Café van 23 februari jl. De weergoden lieten ons echter in de steek. Een zware westerstorm en code oranje noopten ons de avond te annuleren. Met het bestuur van het Huis van Erasmus is inmiddels een nieuwe afspraak gemaakt:

**donderdag 1 juni - Humanistisch Café - In samenspraak met Erasmus -** Toelichting op het boek De Boemerang van Oorlog en Geweld. Een hedendaagse samenspraak over Erasmus' visie op oorlog en vrede, door Rein Heijne, bestuurslid Huis van Erasmus.

## Agenda 2017

Alle activiteiten zijn onder voorbehoud en vinden plaats in het Koorenhuis, Prinsegracht 27, tenzij anders vermeld

**donderdag 30 maart**

**Presentatie boekje 70 jaar Humanisme en voordracht over vrij denken**

Nieuwspoor, Korte Poten 10

**donderdag 13 april**

**Algemene Ledenvergadering**

(alleen voor leden)

**donderdag 20 april**

**Humanistisch Café - Het levensverhaal van een Hongaarse vluchteling**

**woensdag 10, 17, 24 en 31 mei en 7 en 14 juni**

**Cursus Hedendaagse Levenskunst door Peter Harteloh**

**zaterdag 20 mei**

**Filosofische wandeling Den Haag - Rondom Spinoza door Jos de Wit**

**donderdag 1 juni**

**Humanistisch Café - In samenspraak met Erasmus - Toelichting op het boek *De Boemerang van Oorlog en Geweld*. Een hedendaagse samenspraak over Erasmus' visie op oorlog en vrede, door Rein Heijne, bestuurslid Huis van Erasmus**

**zaterdag 17 juni**

**Wereld Humanismedag - Bezoek en rondleiding Museum Humanity House met nagesprek**

**donderdag 29 juni, 28 september, 26 oktober en 30 november**

**Humanistisch Café**

**dinsdag 5, 12 en 19 september**

**Bezinningsbijeenkomsten door Jos de Wit**

**dinsdag 19 september**

**Prinsjesdagontbijt - Restaurant Zebedeus en Prinsjesdag-viering - Grote Kerk**

**zondag 24 september**

**Peace in the Park - Paleistuin**

**najaar (nog geen exacte datum)**

**Socrateslezing (i.s.m. landelijk bureau)**

**donderdag 21 december**

**Midwinterviering**

## Zes avonden hedendaagse levenskunst in Den Haag

In de cursus hedendaagse levenskunst benaderen we aan de hand van een aantal hedendaagse en nog levende filosofen een actueel thema: angst. We zijn vandaag de dag bang voor aanslagen, extreem weer, vreemdelingen, ziekten, ouderdom of armoede, maar soms ook al voor de buurman en (uiteindelijk) voor onszelf. Angst is alom tegenwoordig. We kunnen het negeren, populariseren of bestrijden. We zoeken een oplossing in de politiek of gaan in therapie. Het overwinnen van de angst is van belang, niet alleen om prettig te leven, maar ook om een hedendaags humanisme gestalte te geven. Levenskunst helpt daarbij. Het thematiseert de uitdaging ons leven vorm te geven in relatie tot de ander en het ons omringende milieu.

De cursus telt zes avonden waarin we na een grondige inleiding (eerste bijeenkomst) op het thema aan de hand van teksten van Alain de Botton (statusangst), Wilhelm Schmid (levensangst), Joep Dohmen (leefstijlen), Dick Kleinlugtenbelt (vriendschap) en Paul van Tongeren (levenslessen) zullen filosoferen over de angst. Iedere avond lezen en bestuderen we een tekst en doen we een oefening om deze tot leven te brengen. De dialoog met de ander en met onszelf staat daarbij centraal. Soms maken we daarbij uitstapjes naar klassieke filosofen en hun inzichten over de angst (Epictetus, Kierkegaard en Nietzsche).

Achteroverleunen bij power point is er niet bij. Het is geen cursus over filosofie of filosofen, maar een poging tot filosoferen om

zo zelf filosoof te worden. Daarbij wordt u begeleid door Peter Harteloh, een praktisch-rend filosoof. Hij studeerde geneeskunde en filosofie en werkt onder meer als filosofisch consultant. Zijn belangstelling gaat vooral uit naar de figuur van Socrates en naar het Socratisch gesprek. Sinds 2011 verzorgt hij cursorische bijeenkomsten levenskunst voor het Humanistisch Verbond.

De cursus is bestemd voor iedereen met belangstelling voor filosofie. Er is geen specifieke voorkennis vereist, wel een actieve opstelling, een bereidheid tot dialoog en nadenken. Naast de bijeenkomsten dient er enige tijd te worden ingeruimd voor huiswerk. Te bestuderen teksten worden uitgereikt en dienen voorafgaande aan iedere bijeenkomst te worden gelezen en voorbereid. Huiswerk is er verder in de vorm van oefeningen. Een vergroting van zelfkennis en een verrijking van de relatie met de ander zijn primaire leerdoelen.

Data: **woensdagen 10, 17, 24 en 31 mei en 7 en 14 juni**

Het cursusgeld bedraagt € 80,- voor leden van het Humanistisch Verbond en € 100,- voor niet-leden.

### Info en inschrijving

info@humanistischverbondenhaag.nl

tot uiterlijk 1 mei 2017.

Bij deelname het bedrag overmaken op bankrekening, NL97TRIO 0198435363, t.n.v. HV Den Haag, o.v.v. cursuskosten Hedendaagse Levenskunst 2017.

## Leesclub Zoetermeer

In februari heeft HV-lid Piet van der Ploeg uit Zoetermeer via onze e-mailtendering een oproep gedaan voor het houden van bijeenkomsten in Zoetermeer. Zijn oproep bestond er uit dat hij graag met HV leden in Zoetermeer in contact wilde komen om bijvoorbeeld eenmaal per maand bij elkaar te komen om elkaar te ontmoeten en beter te leren kennen en een bepaald boek te bespreken.

Piet van der Ploeg: 'Het Humanisme is, zoals ik dat al jaren ervaar heel moeilijk over te brengen. Juist daarom wil ik graag met geestverwanten praten die het Humanisme hoog in hun beleving ervaren.'

Mocht u belangstelling hebben, dan kunt u zich bij Piet van der Ploeg aanmelden (adres: Bonenakker 5, 2723 TC Zoetermeer, e-mail: [piet.vdploeg@kpnmail.nl](mailto:piet.vdploeg@kpnmail.nl), tel: 06-53388969/079-8880141).



# Prinsjesdagviering, een update

De organisatie van de jaarlijkse Prinsjesdagviering in de Grote Kerk in Den Haag is in handen van landelijke en Haagse religieuze en levensbeschouwelijke organisaties. Het Humanistisch Verbond is al jaren betrokken bij de viering. Het landelijk HV-bureau had zitting in het bestuur en doneerde een jaarlijkse bijdrage. Begin 2017 is in overleg met het landelijk bureau besloten dat de afdeling Den Haag deze rol overneemt. Voorzitter Henk Bakker is inmiddels tot het bestuur toegetreden. Marjan Hoogeboom en Jos de Wit hebben namens HV Den Haag-Haaglanden zitting in de werkgroep die het inhoudelijke thema uitwerkt.

In 2016 is de viering voor het eerst op een meer creatieve wijze ingevuld. Dit is zo goed bevallen dat dit voor 2017 weer wordt nagestreefd. Naast de invulling van het thema wordt nagedacht over een creatieve en artistieke inkleuring door middel van muziek, zang, poëzie et cetera. Het thema voor 2017 is vertrouwen tussen hoop en vrees.

In onze samenleving staan groepen steeds wantrouwiger tegenover elkaar en ook het vertrouwen in de politiek en andere instituties staat onder druk. Elke denominatie zorgt vanuit de eigen traditie voor een passende tekst, gerelateerd aan het thema. De

hoofdtoespraak zal dit jaar door de boeddhisten gedaan worden.

Vanuit humanistisch perspectief zullen twee invalshoeken ingebracht worden: het vertrouwen tussen mensen en menselijke groepen, gebaseerd op de humanistische grondslag van de fundamentele overeenkomsten tussen mensen, wat zijn weerslag heeft gevonden in de mensenrechten, én het vertrouwen in instituties, voortbordurend op de gedachten van Hannah Arendt over de noodzaak van het maken en houden van beloften in een pluriforme samenleving.

## Hanna Arendt *The Origins of Totalitarianism*



Hannah Arendt (1906-1975) is een van de belangrijkste politiek filosofen van de 20e eeuw. Ze is vooral bekend om haar analyse van totalitaire samenlevingen en haar verslag van het Eichmann-proces.

Ze groeide op in Königsberg en studeerde filosofie onder Martin Heidegger. Toen de nazi's aan de macht kwamen, vluchtte ze als joodse via Parijs - waar ze onder andere

Albert Camus en Jean-Paul Sartre ontmoette - naar de Verenigde Staten, waar ze bleef wonen tot haar dood in 1975.

In 1951 maakte ze faam met *The Origins of Totalitarianism*, een studie naar de wortels van het totalitarisme. Haar filosofie is vooral een denken van vrijheid. In haar studie geeft zij een scherpe analyse van de oorsprong van terreur en de dynamiek van totalitaire systemen.

Hoewel specifiek de opkomst van nazi-Duitsland en het sovjet-stalinisme als manifestaties van het politieke kwaad beschreven worden, blijkt het boek nog wonderbaarlijk actueel in onze tijd. We zien in het opkomende populisme - Donald Trump, Geert Wilders, Marine Le Pen, Brexit, Pegida en Erdogan - parallellen die teruggrijpen op het werk van Hannah Arendt.

*'In een steeds veranderende, onbegrijpelijk wereld, bereikte de massa een punt waarop ze, op hetzelfde moment, alles geloofde en niks, dat alles mogelijk was en niets nog waarachtig. De propagandisten ontdekten dat het publiek klaar was om het slechtste scenario te geloven, hoe absurd dit ook was, want het publiek maakte het niet meer uit dat er tegen ze gelogen werd. Al het andere was immers ook een leugen.'*



## Presentatie boekje 70 jaar Humanistisch Verbond - Een grote taak weggelegd

Op 30 maart vindt in Perscentrum Nieuwspoor de presentatie van het herinneringsboekje 70 jaar Humanisme plaats. Het boekje is door bestuurslid Inge Camfferman samengesteld naar aanleiding van het 70-jarig bestaan van het Humanistisch Verbond in 2016.

De titel is ontleend aan een citaat uit de oprichtingsspeech van Jaap van Praag in 1946 waarin hij zijn toekomstdroom van *een brede levensgemeenschap voor onkerkelijken ontvouwde*: 'Voor een humanistisch verbond is in deze tijd een grote taak weggelegd: groot in omvang en groot in betekenis.'

Het boekje schetst de ontwikkelingen die het humanisme heeft doorgemaakt om zich een plek in de samenleving te veroveren en zoomt daarnaast in op het humanistisch wel en wee in Den Haag. Voor dit laatste is geput uit Haags archiefmateriaal. Alle Haagse HV-leden krijgen het boekje gratis toegestuurd.

Na de presentatie houdt Bert Gasenbeek, onderzoeker geschiedenis en systematiek van het humanisme aan de Universiteit voor Humanistiek en directeur Humanistisch Historisch Centrum, een voordracht over *'Vrijdenken & Humanisme in Nederland'*.

Een veertigtal personen, organisaties en onderwerpen die van bijzondere betekenis zijn (geweest) voor de humanistische traditie in Nederland passeren de revue. Iedere bijdrage is gekoppeld aan een concrete plek, zoals een geboorte- of sterfhuis, een gebouw, een standbeeld, een graf, een naambord et cetera. Veel plekken kunnen ook nu nog van binnen worden bezocht.

Voor belangstellenden is het boekje in Nieuwspoor te koop.

Perscentrum Nieuwspoor, Lange Poten 10, Den Haag

Start 18.00 uur met een drankje en een hapje. Afsluiting 20.00 uur. Toegang: Gratis.

# Migratie en identiteit

Tijdens de verkiezingsdebatten werd veelvuldig de Nederlandse identiteit aan de orde gesteld met als ondertoon de teloorgang er van als gevolg van de instroom van islamitische migranten en vluchtelingen. De angst die wordt gecreëerd dat onze identiteit in gevaar is, zorgt er voor dat mensen niet meer naar de feiten kijken, maar alleen nog naar onderbuikgevoelens luisteren. Het populisme viert hiermee hoogtij.

Beïnvloeding van identiteit is al zo oud als de mensheid. Al eeuwenlang worden culturele identiteiten beïnvloed als gevolg van verplaatsing van bevolkingsgroepen, het bevaren van de zeeën door westerse machten en het koloniseren van gebieden. Nog steeds leiden migratie en mobiliteit tot ontmoetingen van verschillende wereldbeelden en tot culturele vernieuwing.

Wie naar de geschiedenis van de Nederlandse samenleving kijkt, zal zich realiseren dat onze ontwikkeling grotendeels uit het vrijdenken, en het latere moderne humanisme, is voortgekomen. Vanaf Erasmus en Spinoza tot nu toe is het humanistisch denken steeds meer leidraad van onze samenleving geworden. In feite is Nederland een humanistisch land.

Humanisme komt steeds opnieuw tot stand en wordt steeds opnieuw doordacht en vormgegeven. Het humanisme kent een aantal waarden die bruggen kunnen slaan in een zich veranderende samenleving: het humanisme is ongodsdienschtig, gaat uit van menselijke waardigheid en streeft naar een goed, mooi en zinvol persoonlijk leven. Daarnaast staat het humanisme open voor andere culturen.

Om die bruggen te slaan waar de politiek niet toe in staat is, zal het humanistisch geluid breed uitgedragen en gehoord moeten worden. Een nieuwe opdracht voor het Humanistisch Verbond?

*Identiteit is datgene wat we als eigen én gemeenschappelijk aan onszelf ervaren wanneer we ons vergelijken met anderen. Identiteit ligt niet vast voor het leven maar verschuift in de tijd.*

## Vrij en menswaardig Meerjarenbeleidsplan 2017-2021

In het humanisme staan menselijke waardigheid, vrijheid en persoonlijkheid voorop. Op basis van de humanistische uitgangspunten is het Meerjarenbeleidsplan 2017-2021 Vrij en Menswaardig gemaakt. De komende jaren wordt gewerkt aan vijf investeringsprogramma's: vrijheid van denken, met zorg naar elkaar omzien, onderwijs, zelfbeschikking en inspiratie voor het leven. Bindend thema in de programma's is waardigheid. Uit de inleiding van het meerjarenbeleidsplan:

*'We staan voor een groot aantal bijna onoverzichtelijke problemen. Denk aan het klimaatprobleem, vluchtelingenstromen, politieke onrust, terroristen en nieuwe religieuze spanningen. Hoe groot deze problemen ook zijn, wij zijn zelf de enigen die ze met standvastigheid*

*en creativiteit kunnen oplossen. Gelukkig zien we elke dag krachtige mensen. Moedige mensen over de hele wereld maken zich sterk voor universele rechten en vrijheden. Juist in een tijd waarin ontmenselijking dreigt, is een ferm humanisme meer nodig dan ooit.'*

Het meerjarenbeleidsplan 2017-2021 is aan te vragen bij het landelijke HV-bureau of te downloaden in pdf via de landelijke website.

**Menselijke waardigheid is de naam voor een kwaliteit die kenmerkend is voor menselijk leven. In het Handvest van de Verenigde Naties (1945) en het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (2000) staat de menselijke waardigheid centraal.**

## Ouderdom vraagt om andere vormen van levenskunst

Mensen sterven nog te vaak op een plek en onder omstandigheden waar ze niet voor hebben gekozen. Er zijn ouderen die niemand meer om zich heen hebben om over de nabije dood te praten. Er zijn mensen die in een ziekenhuis overlijden, terwijl ze de wens hadden thuis te sterven. Door er niet over te praten, gebeuren dingen die niemand wenst.

Ouder worden we allemaal. En er worden steeds meer mensen oud in Nederland. Maar hoe kijken we naar ouderen en hoe kijken ouderen naar zichzelf? Platform Dood **gewoon** in Den Haag organiseert debatavonden over waardig oud worden en sterven, een zeer actueel thema dat raakt aan de discussie over het 'voltooid leven'.

Een wetsvoorstel dat ouderen de mogelijkheid biedt hun leven af te ronden als zij dat voltooid achten, is in de maak. Maar wie zijn de mensen die vinden dat hun leven voltooid is? Welke verhalen zitten er achter deze wens om te mogen sterven? Hoe belangrijk is het dat mensen juist dán zin en betekenis kunnen geven aan het leven dat ze hebben geleefd? En dat iemand daarover met hen in gesprek gaat en het verhaal optekent?

Leden van het Platform zijn verschillende Haagse zorginstellingen, Extra, Bibliotheek Den Haag, een nalatenschapsjurist en Stek. HV-bestuurslid Hans Gouweleeuw is onlangs namens HV Den Haag-Haaglanden tot het Platform Dood **gewoon** in Den Haag toegetreten.

### Colofon

#### Bestuur

Henk Bakker (voorzitter)  
Inge Camfferman (secretaris)  
Kees Overmeer (penningmeester)  
Marianne Banning-Mul (lid)  
Hans Gouweleeuw (lid)  
Luc Meuwese (lid)

#### Secretariaat

Judith Mos

**Adres:** Prinsegracht 27, 2512 EW Den Haag

**Telefoon:** 06 - 573 70 445.

**E-mail:** info@humanistischverbonddenhaag.nl

**Website:** www.humanistischverbonddenhaag.nl

#### Redactie Ledenbericht

Inge Camfferman

Het Humanistisch Verbond, afdeling Den Haag-Haaglanden is een afdeling van het landelijk Humanistisch Verbond en werkt vanuit de statuten en het huishoudelijk reglement van het Humanistisch Verbond.

#### Vormgeving en druk

Pasmans Drukkerij, Den Haag

**Oplage:** 700 exemplaren

Het Ledenbericht verschijnt 4x per jaar